

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Δ

1.

- 1 [Ὅσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς ὡς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνας ἐποίησαντο, καὶ ὅσα παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρου ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.
- 2 ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πᾶροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχεια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς διὰ τῶν ὀρέων πορευ-
3 τέον εἶναι. ἤκουον γὰρ τῶν ἀλισκομένων ὅτι εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχεια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρη-
4 τος ποταμοῦ, ἦν μὲν βούλωνται, διαβήσονται, ἦν δὲ μὴ βούλωνται, περιίασι. καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲ τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι, καὶ ἔστιν οὕτως
5 ἔχον. τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχειους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα.]
- 6 Ἦνίκα δ' ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται
7 ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. ἔνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἠγγεῖ-
8 το τοῦ στρατεύματος λαβὼν τὸ ἀμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας, Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι

De tocht door het bergland van de Carduchen.

1. ὅσα μὲν δὴ: de eerste vier §§ vormen een samenvatting van de boeken I t/m 3. 5. ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν: uit het vervolg blijkt wat daarmee wordt bedoeld. — τῆς νυκτὸς ὅσον: 'een voldoende groot gedeelte van de nacht'. — ἀπὸ παραγγέλσεως: 'op een signaal' dat van man tot man werd doorgegeven.

ὀπλίταις εἶπετο οὐδένα ἔχων γυμνήτα· οὐδείς γὰρ κίνδυνος
 ἐδόκει εἶναι μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπί-
 7 σποίτο. καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος πρὶν
 τινὰς αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δ' ὕφηγεῖτο· ἐφεί-
 8 πετο δὲ αἰεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς
 κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὄρέων. ἔνθα
 δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας ἔχοντες καὶ
 γυναῖκας καὶ παῖδας ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη. τὰ δὲ ἐπιτήδεια
 πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις
 κατεσκευασμένοι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες,
 οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἐθελή-
 9 σειαν οἱ Καρδοῦχοι διέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώ-
 ρας, ἐπέπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν· τὰ μέντοι ἐπιτήδεια
 10 ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι ἐλάμβανεν· ἀνάγκη γὰρ ἦν. οἱ δὲ
 Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον οὔτε ἄλλο φιλικὸν
 οὐδὲν ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέ-
 βαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι (διὰ γὰρ
 τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἀνάβασις
 αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις), τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς
 τῶν Καρδοῦχων τοῖς τελευταίοις ἐπετίθειτο, καὶ ἀπέκτει-
 νάν τινὰς καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι
 11 ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκῆτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν.
 εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν
 διαφραῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. καὶ ταύτην μὲν τὴν
 νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμας ἠύλισθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι

Nachtelijke aanval.

7. τὸ ἄκρον: 'het hoogste punt'; bij een pasweg is dat de pashoogte.
 ὕφηγεῖτο: 'behoedzaam voorop ging'. — τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύμα-
 τος: 'het gedeelte van het leger dat over de pas trok'. — ἐν τοῖς ἄγκεσί
 τε καὶ μυχοῖς: 'in de kloven en uithoeken'. 8. χαλκώμασι παμπόλλοις:
 'met talloze koperen potten'. — κατεσκευασμένοι: 'uitgerust met',
 'voorzien van'. — οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες: 'de Grieken namen niets
 mee / roofden niets'. — ὑποφειδόμενοι: 'zich terughoudend opstellend'.
 διέναι: van δι-ίημι. 9. ὑπήκουον: 'gaven geen gehoor / antwoord'.
 11. ἠύλισθησαν: aor. pass. v. αὐλίζομαι - bivakkeren, kamperen, over-
 nachten onder de blote hemel.

πυρὰ πολλὰ ἔκαιον κύκλω ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

- 12 Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε τῶν τε ὑποζύγιον τὰ ἀναγκαῖα καὶ δυνατώτατα ἔχοντας πορεύεσθαι, καταλιπόντας τᾶλλα, καὶ ὅσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ
- 13 στρατιᾷ πάντα ἀφεῖναι. σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα, πολλοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν, διπλάσιά τε ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.
- 14 Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστήσαντες ἐν τῷ στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὐρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφηροῦντο, οἱ δ' ἐπείδοντο, πλην εἴ τις ἔκλειψεν, οἶον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι
- 15 μαχόμενοι τὰ δὲ καὶ ἀναπαύομενοι. εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν γίνεται χειμῶν πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰπιτήδεια. καὶ ἠγεῖτο μὲν Χειρίσοφος,
- 16 ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ στενῶν ὄντων τῶν χωρίων ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλλη-

Vee en krijgsgevangenen worden achtergelaten.

De achterhoede krijgt het zwaar te verduren.

II συνεώρων codd. : συνεβόων Gemoll

συνεώρων ἀλλήλους: 'zij konden elkaar zien'. 13. **σχολαίαν:** 'traag'. **πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια:** 'wegens het grote aantal van de lastdieren'. **οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες:** 'hun bewakers en verzorgers'. — **ἀπόμαχοι ἦσαν:** 'waren non-combatant'. — **διπλάσιά τε ἐπιτήδεια:** 'een dubbele hoeveelheid levensmiddelen'. 14. **ὑποστήσαντες:** '(zich) verdekt opgesteld (hebbend)'. — **ἐν τῷ στενῷ:** 'in de nauwe doorgang'. — **τῶν εἰρημένων:** sc. ἀφίεσθαι. — **οἱ δ' ἐπείδοντο:** 'de soldaten legden zich erbij neer'. — **εἴ τις ἔκλειψεν:** 'als iemand iets had achterover gedrukt'. — **τῶν εὐπρεπῶν:** lett. 'van de mooien', vert. 'bijzonder knap', evenals ἐπιθυμήσας zowel bij παιδὸς als bij γυναικὸς. — **τὰ μὲν... τὰ δὲ:** 'nu eens... dan weer'. 15. **εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν:** (van de nacht) 'tot in de volgende dag'. — **χειμῶν πολὺς:** 'zeer slecht weer'.

- νες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῆν πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρηγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ
- 17 πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο. ἐνταῦθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν ὅτε παρεγγυῶτο ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἤγε ταχέως καὶ παρηγγύα ἔπεσθαι, ὥστε δῆλον ἦν ὅτι πρῶγμά τι εἶη· σχολῆ δ' οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς
- 18 ὀπισθοφύλαξι. καὶ ἐνταῦθα ἀποδνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Λεώνυμος τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς σπολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίας Ἀρκὰς διαμπερὲς τὴν κεφαλὴν.
- 19 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐδὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἠτιάτο αὐτὸν ὅτι οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. «Καὶ νῦν δύο καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ ἀνδρὲ τέθνατον καὶ οὔτε
- 20 ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι ἐδυνάμεθα.» ἀποκρίνεται ὁ Χειρίσοφος· «Βλέψον,» ἔφη, «πρὸς τὰ ὄρη καὶ ἰδὲ ὡς ἄβατα πάντα ἐστί· μία δ' αὕτη ὁδὸς ἦν ὄρῃς ὄρθια, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὄραν ἕξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἱ κατειληφό-
- 21 τες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευδον καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυναίμην φθάσαι πρὶν κατειληφθῆναι τὴν ὑπερβολὴν· οἱ δ' ἠγεμόνες οὐς ἔχομεν οὐ
- 22 φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.» ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· «Ἄλλ' ἐγὼ

*Xenophon maakt
Chrisophus verwij-
ten.*

16. *θαμινὰ*: 'herhaaldelijk'. 17. *σχολή*: 'voldoende gelegenheid'; elders in dit caput 'traagheid'. 18. *σπολάδος*: ἡ σπολάς - lederen borstpantser. *διαμπερὲς τὴν κεφαλὴν*: 'dwars door zijn hoofd'. 19. *σταθμόν*: 'een plaats die geschikt leek om de nacht door te brengen'. — *εὐδὺς*: - dadelijk. — *ὥσπερ εἶχεν*: 'zonder plichtplegingen'. — *ἠτιάτο αὐτόν*: 'beschuldigde hem'. — *ἀλλ' ἠναγκάζοντο*: 'terwijl zij (de mannen rond Xenophon) genoodzaakt waren'. 20. *ὁδὸς... ὄρθια*: 'een weg die recht omhoog gaat'. — *ὄχλον τοσοῦτον*: 'een flink aantal'. — *τὴν ἔκβασιν*: 'de (enige) weg door het gebergte'. 21. *ταῦτ'*: 'daarom'. — *εἴ πως δυναίμην*: 'of ik soms kon', 'ik wilde namelijk proberen om'. — *ἠγεμόνες*: hier niet 'aanvoerders', maar 'gidsen'. — *οὐ φασιν εἶναι*: 'zeggen dat niet' wordt in het Grieks altijd geformuleerd als 'niet zeggen dat'.

ἔχω δύο ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρῆχον, ἐνηδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναι μὲν τινὰς αὐτῶν, καὶ ζῶντας προυθυμήθημεν λαβεῖν αὐτοῦ τούτου ἔνεκα ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαίμεθα.»

- 23 Καὶ εὐθύς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους ἤλεγχον διαλαβόντες εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπεὶ
- 24 δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὀρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν ὅτι οὗτος μὲν οὐ φαίη διὰ ταῦτα εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ ἐτύγχανε θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσασθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίους πορεύε-
- 25 σθαι ὁδόν. ἐρωτώμενος δ' εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη εἶναι ἄκρον ὃ εἰ μὴ τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν.
- 26 Ἐνταῦθα δ' ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστάς καὶ τῶν ὀπιτιῶν λέγειν τε τὰ παρόντα καὶ ἐρωτᾶν εἴ τις αὐτῶν ἔστιν ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐδέλοι ἀν γενέσθαι καὶ
- 27 ὑποστάς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι. ὑφίσταται τῶν μὲν ὀπιτιῶν Ἀριστῶννος Μεθυριεὺς [Ἀρκὰς] καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος [Ἀρκὰς], ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλιμάχος Παρῳάσιος [Ἀρκὰς καὶ οὗτος] ἔφη ἐδέλειν πορεύεσθαι προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· «Ἐγὼ

Ondervraging van twee gevangenen.

Vrijwilligers bieden zich aan om langs de tweede weg op te trekken.

22. ἐνηδρεύσαμεν: 'wij hebben een hinderlaag gelegd'. — ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε: logischer had geklonken 'wat ons een boel opont-houd heeft opgeleverd'. — ἡγεμόσιν: praedicatief 'hen als gidsen'. 23. ἤλεγχον: 'ondervroegen zij hen'. — διαλαβόντες: 'hen ieder apart nemend'. — μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων: 'ofschoon vele verschrikkingen (foltering) op hem werden toegepast'. — οὐδὲν ὠφέλιμον: 'niets nuttigs'. 24. οὗτος: 'zijn maat'. — ἐκδεδομένη: 'uitgehuwelijkt'. — δυνατὴν καὶ ὑποζυγίους πορεύεσθαι ὁδόν: 'een weg die ook voor lastdieren begaanbaar is'. 25. δυσπάριτον χωρίον: 'een plaats die moeilijk te passeren is'. 26. τὰ παρόντα: 'de situatie'. — ὑποστάς ἐθελοντὴς: 'zich beschikbaar stellend als vrijwilliger'. 27. ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς: 'zich als hun tegenkandidaat opgevend'.

γάρ, ἔφη, οἶδα ὅτι ἔψονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγουμέ-
28 νου.» ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν εἴ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξι-
άρχων ἐδέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίσταται Ἀριστέας Χῖος, ὃς
πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

2.

- 1 Καὶ ἦν μὲν δαίλη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμπαρόντας *Vertrek van de*
πορεύεσθαι. καὶ τὸν ἡγεμόνα δῆσαντες παραδιδόασιν *wrijwigers.*
αὐτοῖς, καὶ συντίθενται τὴν μὲν νύκτα, ἣν λάβωσι τὸ
ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν, ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι
σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας ἰέναι ἐπὶ τοὺς κατέχον-
τας τὴν φανεράν ἐκβασιν, αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαί-
2 νοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ταῦτα συνθέμενοι οἱ μὲν *Afleidingsmanoeu-*
ἐπορεύοντο πληθὸς ὡς δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ *vre van Xenophon.*
οὐρανοῦ· Ξενοφῶν δὲ ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας ἡγεῖτο
πρὸς τὴν φανεράν ἐκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι
3 προσέχοιεν τὸν νοῦν καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιμόντες.
ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφύλακες ἦν ἔδει διαβάν-
τας πρὸς τὸ ὄρδιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκύλινδον οἱ
βάρβαροι ὀλοιστροχούς ἀμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους,
οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας παίοντες διεσφενδονῶντο· καὶ
4 παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶόν τ' ἦν τῇ εἰσόδῳ. ἔνιοι δὲ
τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ δύναιτο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ
ταῦτα ἐποιοῦν μέχρι σκότος ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ ὤντο ἀφανεῖς
εἶναι ἀπίοντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγγαρον δὲ
καὶ ἀνάριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. οἱ
μῆντοι πολέμιοι οὐδὲν ἐπαύσαντο δι' ὅλης τῆς νυκτὸς
κυλίνδοντες τοὺς λίθους· τεκμαίρεσθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ.
- 5 Οἱ δ' ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα κύκλῳ περιμόντες καταλαμ- *De vrijwilligers*
βάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν *bereiken het doel.*

3 καὶ ἐλάττους secl. Gemoll || 4 αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες secl.
Gemoll

1. *συντίθενται*: 'ze spreken af'. — *ἰέναι ἐπὶ*: 'los gaan op', 'aanvallen'.
3. *ἐπὶ χαράδρᾳ*: 'in de kloof'. — *ὀλοιστροχούς ἀμαξιαίους*: 'rolstenen zo
groot als een kar'. — *διεσφενδονῶντο*: 'uiteenspatten'. — *πελάσαι*: inf.
aor. v. *πελάζω* + dat. - naderen. 4. *ψόφῳ*: *ψόφος* - geraas. 5. *τοὺς*
φύλακας: sc. τῶν πολεμίων.

κατακαίνοντες τοὺς δὲ καταδιώξαντες αὐτοὶ ἐνταῦθα ἔμε-
 6 νον ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ
 μαστὸς ἦν ὑπὲρ αὐτῶν παρ' ὃν ἦν ἡ στενή αὐτῆ ὁδὸς ἐφ' ἣ
 ἐκάσθητο οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς
 7 πολεμίους ἦν οἱ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάσθητο. καὶ τὴν μὲν
 νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον· ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπέφαινε, ἐπορεύ-
 οντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ
 ὁμίγλη ἐγένετο, ὥστ' ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ
 εἶδον ἀλλήλους, ἡ τε σάλπιγξ ἐφθέρξατο καὶ ἀλαλάξαντες
 ἴεντο ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόν-
 8 τες τὴν ὁδὸν φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέσθησκον· εὐζωνοὶ γὰρ
 ἦσαν. οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος
 εὐθὺς ἴεντο ἄνω κατὰ τὴν φανερὰν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν
 στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο ἢ ἔτυχον
 ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύναντο ἀνίμων ἀλλή-
 9 λους τοῖς δόρασι. καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμειξαν τοῖς προκα-
 ταλαβοῦσι τὸ χωρίον.

*De vijanden in de
 pas worden van
 twee kanten aange-
 vallen.*

Ξενοφῶν δὲ ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις
 ἐπορεύετο ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐδοωτάτη γὰρ ἦν
 τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δὲ ἡμίσεις ὀπισθεν τῶν ὑποζυγίων
 10 ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ
 κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἡ ἀποκόψαι ἦν
 ἀνάγκη ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. καὶ αὐτοὶ
 μὲν ἂν ἐπορεύθησαν ἥπερ οἱ ἄλλοι, τὰ δὲ ὑποζύγια οὐκ ἦν
 11 ἄλλη ἢ ταύτη ἐκβῆναι. ἔνθα δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλή-
 λους προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ
 κύκλῳ ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς πολεμίους, εἰ

*De achterhoede
 onder Xenophon
 rukt op.
 Voortdurende
 gevechten.*

ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες: 'in de veronderstelling dat ze nu...'; dat die veronderstelling niet juist was blijkt al in de volgende zin. 10. λόφῳ: niet de heuvel die § 6 μαστός werd genoemd, zie § 14. — ἀποκόψαι: hier 'verdrijven'. — διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων: 'afgesneden / gescheiden worden van de andere Gr.'. 11. προσβάλλουσι πρὸς: 'richten een aanval op'. — ὀρθίοις τοῖς λόχοις: 'in colonne'. — ἄφοδον: 'een uitweg'. 'een ontsnappingsmogelijkheid'.

- 12 βούλονται φεύγειν. καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ὄπη ἐδύναντο ἕκαστος οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῆ λείπουσι τὸ χωρίον. καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεσαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἕτερον ὁρῶσιν ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύε-
- 13 σθαι. ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν μὴ, εἰ ἔρημον καταλίποι τὸν ἠλωκότα λόφον, [καὶ] πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπισοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν (ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποζύγια ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα), καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγούς Κηφισόδωρον Κηφισοφῶντος Ἀθηναῖον καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδήμου Ἀθηναῖον καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον φυγάδα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἰροῦσιν.
- 14 Ἔτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρδιώτατος ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς
- 15 νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν, ὥστε θάυμαστόν πᾶσι γενέσθαι καὶ ὑπόπτειον δείσαντας αὐτοὺς μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο ἀπολιπεῖν. οἱ δ' ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὀπισθεν γιγνόμενα πάντες
- 16 ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν. καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους

12. ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο: 'maar ze lieten hen niet dichtbij komen'. κατεχόμενον: sc. ὑπὸ πολέμιων. — αὖθις: - wederom. 13. ἐννοήσας... μὴ: ἐννοήσας is blijkens μὴ opgevat als verbum timendi. — τὸν ἠλωκότα λόφον: 'de veroverde heuvel(top)'. — ἐπισοῖντο: ἐπιτίθεμαι + dat. - aanvallen. — παριοῦσιν: 'op hun doortocht'. — ἐπὶ πολὺ: 'zich uitstrekkend over een grote lengte'. — ἅτε... πορευόμενα: de betekenis van het participium wordt vaak verduidelikt door een conjunctie. ἅτε, οἶον of οἶα geven een objectieve grond aan. 14. τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν: zie § 6. 15. οἱ... καθορῶντες: de Carduchen. — ἀπὸ τοῦ ἄκρου: 'vanaf hun hoge positie', hiermee wordt niet de pashoogte van de ὁδὸς φανερά bedoeld. 16. ἐχώρουν: 'rukten op tegen'.

ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμείξαιαν, καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὀμαλῶ θῆσθαι τὰ ὄπλα εἶπε.

- 17 Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγώς καὶ λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ λόφου καὶ ὅτι τεθναῖσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἀλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὀπισθοφύλακας
18 ἀφίκοντο. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι ἤκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ ὁ Ξενοφῶν διελέγετο
19 αὐτοῖς δι' ἐρημνέως περὶ σπονδῶν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπήγει. οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρήγει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερῶύησαν. ἐνταῦθα ἴσταντο οἱ πολέ-
20 μιοι. καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἔνθα τὰ ὄπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῶ πληθύνει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδου πετρους· καὶ ἐνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξενο-
21 φῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστῆς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν· Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς [Ἀρκὰς] προσέδραμεν αὐτῷ, ὀπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι

De Grieken lijden zware verliezen.

19 ἴσταντο om. P1640

ὑπάγειν: 'langzaam verder gaan'. — **ὅπως... προσμείξαιαν**: 'opdat konden aansluiten', sc. bij degenen die al door de pas waren. — **ἐν τῷ ὀμαλῶ**: 'op de hoogvlakte' (die volgde op de pas). 17. **ἀπεκόπησαν**: aor. pass. v. ἀποκόπτω 'met geweld verdrijven'. — **ἀλόμενοι**: ἀλόμενος = ἄλμενος = ἀλάμενος part. aor. v. ἄλλομαι - springen. 18. **ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι**: 'die dingen volbracht / verricht hebbend'. — **ἐπ' ἀντίπορον λόφον**: 'naar de tegenover liggende heuvel'. — **τῷ μαστῷ**: dat. hangt af van ἀντίπορον. — **διελέγετο αὐτοῖς**: 'overlegde met hen'. 19. **συνωμολόγει**: 'stemde in'. 20. **ὁ ὑπασπιστῆς**: - schilddrager. 21. **προσέδραμεν αὐτῷ**: 'kwam hem te hulp'. — **προβεβλημένος**: sc. τὴν ἀσπίδα.

πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

- 22 Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις καὶ ἐπιτη-
 23 δείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, ὥστε ἐν λάκκοις
 24 κονιατοῖς εἶχον. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο
 25 ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀπέδωσαν τὸν ἡγεμόνα· καὶ
 26 πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν ὥσπερ
 27 νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς.
- 24 Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· μαχόμενοι δ’
 οἱ πολέμιοι καὶ ὅπη εἴη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνον-
 25 τες ἐκώλυον τὰς παρόδους. ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρῶτους
 26 κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὅπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη ἔλκε τὴν
 ἀπόφραξιν τῆς ὁδοῦ τοῖς πρῶτοις ἀνωτέρω πειρώμενος
 27 γίγνεσθαι τῶν κωλούντων, ὁπότε δὲ τοῖς ὅπισθεν ἐπι-
 δοῖντο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω
 γίγνεσθαι τῶν κωλούντων ἔλκε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου
 τοῖς ὅπισθεν· καὶ αἰεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις καὶ ἰσχυ-
 ρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο.
- 27 Ἦν δὲ καὶ ὁπότε αὐτοῖς τοῖς ἀναβάσι πολλὰ πράγματα
 παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἔλαφροὶ γὰρ
 ἦσαν ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ

*Onderhandelingen
met de Cardouchen.*

*Voortzetting van de
tocht.*

*De bewapening va
de Carduchen.*

πρὸς τοὺς συντεταγμένους: sc. τοὺς Ἕλληνας τοὺς συντεταγμένους ἐν τῷ ὁμαλῶ ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο 22. ὁμοῦ ἐγένετο: = (συν)ἡγήθησαν. δαψιλέσι: δαψιλής - overvloedig, in overvloed aanwezig. — πολὺς... ὥστε: = οὕτως πολὺς... ὥστε. — ἐν λάκκοις κονιατοῖς: ‘in onderaardse containers van aardewerk’. 23. διεπράξαντο: ‘wisten gedaan te krijgen’ (door onderhandelingen met de vijand). 24. τὰς παρόδους: ‘de passage / het passeren’. 25. ἔλκε τὴν ἀπόφραξιν: ‘opende de wegverperring’. τῶν κωλούντων: = τῶν ἀποφραττόντων τῶν πολεμίων. 26. ἐκβαίνων: ‘de weg / het gebaande pad verlatend’. — τοῖς ὅπισθεν: = τοῖς ὀπισθοφύλαξι. 27. ἦν δὲ καὶ ὁπότε: ‘het kwam voor dat’, ‘soms’. — τοῖς ἀναβάσι: ‘aan degenen die boven aangekomen waren’. — πάλιν καταβαίνουσιν: ‘wanneer ze weer afdaalden’. — καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν: ‘ook als ze van dichtbij vluchtten (d.w.z. als ze vluchtten nadat ze zich dicht bij de Grieken hadden gewaagd) wisten ze te ontkomen’.

- 28 εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριστοι δὲ καὶ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγύς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη· εἶλκον δὲ τὰς νευρὰς ὅποτε τοξεύοιεν πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις ἐναγκυλῶντες. ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρηῖτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρήης.

28. *εἶλκον*: ‘zij spanden’; *ἔλκω* - slepen, trekken. — *ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς...* *ἀκοντίοις*: ‘ze gebruikten die als werpspiezen’. — *ἐναγκυλῶντες*: ‘door er een werpriet om te wikkelen’. — *χρησιμώτατοι ἐγένοντο*: ‘maakten zich buitengewoon nuttig / verdienstelijk’.

3.

- 1 Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ἠϋλίσθησαν ἐν ταῖς κόμαις *In de vlakte van de Centrites*
 ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου <τοῦ> παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν,
 εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὀρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν
 Καρδούχων χώραν. καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνέπνευσαν
 ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς ἕξ
- 2 ἢ ἑπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων. τότε μὲν οὖν ἠϋλίσθησαν
 μάλα ἠδέως καὶ τὰπιτήθεια ἔχοντες καὶ πολλὰ τῶν παρε-
 ληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας
 ὄσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων πάσας μαχόμε-
 νοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα
 ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρου. ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι
 τούτων ἠδέως ἐκοιμήθησαν.
- 3 Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὀρῶσιν ἰππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ *Weer strijd in het vooruitzicht.*
 ἕξωπλισμένους ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν, πεζοὺς δ' ἐπὶ
 ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἰππέων ὡς κωλύ-

1. τὴν: 'wederom'; d.w.z. op dezelfde wijze als de dag ervoor. — ἐν: 'bivakkeerden zij'; αὐλίζομαι - slapen in de open lucht. — ὑπὲρ τοῦ πεδίου: 'over de vlakte uitziend'. — τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν: door de herhaling van het lidwoord attributieve bepaling, anders praedicatieve bepaling bij ἠϋλίσθησαν ἐν ταῖς κόμαις. — δίπλεθρον: dus ± 60 meter — ὀρίζει: ὀρίζω - begrenzen. — ἐνταῦθα ἀνέπνευσαν ἄσμενοι: deze zin beschrijft de gevoelens van de Grieken bij de afdaling in de vlakte en gaat dus vooraf aan wat wordt beschreven in de voorafgaande zin. — ἀνέπνευσαν: aor. v. ἀναπνέω - op adem komen. — ἄσμενοι: 'tot hun vreugde' — ἕξ ἢ ἑπτὰ στάδια: de vlakte had dus een breedte van ± 1,2 km. — τῶν Καρδούχων: attr. bep. bij τῶν ὀρέων; de wonderlijke plaatsing misschien om euphonische redenen. 2. τὰπιτήθεια: het lidwoord hier te vertalen als 'de nodige'. — μνημονεύοντες: 'zich herinnerend'. — ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας: bij de vijf dagen van de eigenlijke doortocht door het gebergte zijn kennelijk de twee volgende dagen meegeteld; het gaat om 12-18 november. Sinds het vertrek uit Sardis op 6 maart 401 v. C. zijn de Grieken 257 dagen onderweg — ἀπηλλαγμένοι: part. perf. med. pass. v. ἀλάττω - losmaken, bevrijden. — ταῦτων: sc. τῶν κακῶν. ἐκοιμήθησαν: ingressief 'begaven zich ten ruste'. 3. πέραν τοῦ ποταμοῦ: 'aan de overkant van de rivier'. — πεζοὺς: 'infanteristen'. — ἐπὶ ταῖς ὄχθαις: 'op de oevers'.

4 σοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν δ' οὗτοι Ὀρόντα
καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι καὶ Μάρδοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφό-
ροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι
5 εἶναι· ὄπλα δ' εἶχον γέροα μακρὰ καὶ λόγχας. αἱ δὲ ὄχθαι
αὐταὶ ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν τρία ἢ τέτταρα
πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ὁρωμένη ἦν
ἄγουσα ἄνω ὡσπερ χειροποίητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαί-
6 νειν οἱ Ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν
μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις
λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὗτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὄπλα ἦν
ἔχειν· εἰ δὲ μὴ, ἤρπαζεν ὁ ποταμὸς· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς τὰ
ὄπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ
7 παρὰ τὸν ποταμόν. ἔνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν
ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμέ-
νους ἐν τοῖς ὄπλοις. ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς
Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ
τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν
ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὄπισθεν.
8 Ταύτῃ μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ
ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις

*De rivier kan hier
niet overgestoken
worden.*

*Xenophon heeft
weer een droom.*

4. Ὀρόντα καὶ Ἀρτούχα Ἀρμένιοι καὶ Μάρδοι: 'Armeniërs en Marden in dienst van O. en A.'. — μισθοφόροι: blijkens wat volgt alleen bij Χαλδαῖοι. — ἄλκιμοι: - weerbaar, sterk, dapper. — γέροα: Perzische schilden gemaakt van wilgentenen. 5. λόγχας: 'lansen'. — ὄχθαι: de ongeveer 100 m. brede strook tussen deze oevers en de rivier stroomde bij hoogwater (vroeg voorjaar) vol; voor de vlakte tussen het Carduchengebergte en de Centrites zal hetzelfde gegolden hebben. — ὁρωμένη: 'gezien', 'zichtbaar' = φανερά. — χειροποίητος: 'met de hand gemaakt', 'kunstmatig'. 6. ὀλισθηροῖς: ὀλισθηρός - glad, glibberig. — εἰ δὲ μὴ: elliptisch; wat moet worden aangevuld is afhankelijk van de context; hier zou je kunnen vertalen 'als je niet uitkeek' of 'je liep een goede kans dat...'; vaak kan εἰ δὲ μὴ worden vertaald met 'anders'. — ἤρπαζεν: obj. τὰ ὄπλα; ἀρπάζω - roven, meesleuren. — γυμνοὶ: 'blootgesteld aan'. 7. ὁρῶσι: twee maal herhaald; dat. plur. v. het partic. 8. ἀπορία: 'verlegenheid', 'radeloosheid'. — ἐν πέδαις δεδῆσθαι: lett. 'in boeien gebonden

- δεδέσθαι, αὐται δὲ αὐτῶ αὐτόματα περιρῶνῃται, ὥστε
 λυθῆναι καὶ διαβαίνειν ὅπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν,
 ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον καὶ λέγει ὅτι ἐλπίδας ἔχει
 9 καλῶς ἔσσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῶ τὸ ὄναρ. ὁ δὲ ἤθετό τε
 καὶ ὡς τάχιστα ἔως ὑπέφαινεν ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ
 στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐδύς ἐπὶ τοῦ πρώτου. καὶ
 ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγ-
 γελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι.
- 10 Καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω·
 ἦδονσαν γὰρ πάντες ὅτι ἐξείη αὐτῶ καὶ ἀριστῶντι καὶ
 δειπνοῦντι προσελθεῖν καὶ εἰ καθεύδοι ἐπεγεύραντα εἰπεῖν,
 11 εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ τότε ἔλεγον ὅτι
 τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κάπειτα
 κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν
 τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα καὶ παιδίσκας ὥσπερ
 12 μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρα ἀνθρώδει.
 ἰδοῦσι δὲ σφίσι δόξα ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς
 πολεμίοις ἰπευσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. ἐκδύντες δ'

*Een aangename
ontdekking van
twee soldaten.*

9 καὶ λοχαγοὶ secl. Gemoll

zijn'.

περιρῶνῃται: vul aan ἔδοξαν. — **ὄρθρος**: - ochtendschemering. **9. ἔως**: - morgenrood. — **ἀριστοποιεῖσθαι**: ἀριστοποιέω - het ontbijt klaarmaken, med. het ontbijt gebruiken = ἀριστάω. **10. νεανίσκω**: dualis; het woord geeft slechts een vage indicatie van de leeftijd; gelet op de context zal het gaan om jongens van ten minste 16 en ten hoogste 20 jaar. — **ἐπεγεύραντα**: (ἐπ)εγειρώ (aor. ἤγειρα) - wekken; ἐγειρομαι - wakker worden. **11. φρύγανα**: 'brandhout', eig. 'rijshout' (dat als brandhout niet geschikt is). — **ἐν τῷ πέραν**: 'aan de overkant'. — **καθηκούσαις**: 'zich uitstrek-kend tot', 'reikend tot aan'. — **παιδίσκας**: παιδίσκη - meisje. — **ὥσπερ**: indien verbonden met een subst. 'een soort'. — **μαρσίπους**: μάρσιπος - leren zak. **12. ἰδοῦσι... διαβῆναι**: de impliciete veronderstelling is dat het niet gaat om Armeniërs, maar om een Carduchische familie die is gevluht naar de overkant van de Centrites. — **προσβατὸν**: sc. τὸν ποταμὸν; 'toegankelijk'. — **κατὰ τοῦτο**: 'op die plaats'. — **ἐκδύντες**: sc. τὰ ἱμάτια; δύομαι aor. ἐξέδυν (wortelaor. HG § 93) - (kleren) uittrekken.

ἔφασαν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ πρόσθεν διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, λαβόντες τὰ ἱμάτια πάλιν ἦκειν.

- 13 Εὐθύς οὖν Ξενοφῶν αὐτὸς τε ἔσπευδε καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε καὶ εὐχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. σπείσας δ' εὐθύς ἤγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσο-
- 14 φον, καὶ διηγοῦνται ταῦτά. ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. σπείσαντες δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις παρηγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαίεν καὶ τοὺς τε ἔμπροσθεν νικῶεν καὶ ὑπὸ τῶν ὀπισθεν μηδὲν πάσχοιεν
- 15 κακόν. καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς Χειρίσοφον μὲν ἠγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι, τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν.
- 16 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν ἐπορευόντο· ἠγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ
- 17 τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι. πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρῆσαν αἱ τάξεις τῶν ἵππέων. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὄπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδύς

Vorbereidingen
voor de overtocht.

17 καὶ τὰς ὄχθας secl. Gemoll

γυμνοὶ ὡς νευσόμενοι: onnodig zoals zal blijken; de rivier is hier goed doorwaadbaar. — βρέξαι: βρέχω - bevochtigen. — τὰ αἰδοῖα: - de schaamdelen. — λαβόντες τὰ ἱμάτια: over wat dit betekende voor de Carduchische familie laat X. zich niet uit. 13. τοῖς νεανίσκοις: niet bij ἐκέλευε dat altijd een acc. heeft. — ἐπιτελέσαι: 'in vervulling doen gaan'. εὐθύς: herhaald εὐθύς; X. laat er geen gras over groeien. 14. τοὺς τε ἔμπροσθεν: sc. ἐμποδίζοντας. 15. τὸ δ' ἥμισυ: 'de andere helft'. 16. ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν: 'toen men het daarover eens geworden was'. τέτταρες στάδιοι: ruim 750 m. 17. στεφανωσάμενος: 'zich bekransst hebbend'; vlg. alle commentatoren een ritueel gebaar, dus met laurier of iets dergelijks; ik denk eerder aan een husteron proteron: Chirishopus bond de kleren die hij had uitgetrokken om zijn hoofd.

- ἐλάμβανε τὰ ὄπλα καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε, καὶ τοὺς λαχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθοῦς, τοὺς
- 18 μὲν ἐν ἀριστερᾷ τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευον καὶ
- 19 ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὕτω ἐξικνούντο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηγάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἐταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.
- 20 Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Ξενοφῶν τῶν ὀπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους ἔδει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη, προσποιούμενος ταύτη
- 21 διαβάς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμόν ἰππέας. οἱ δὲ πολέμιοι ὀρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ περῶντας, ὀρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοῦμπαλιν, δεισάντες μὴ ἀποληφθεῖησαν φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν τοῦ ποταμοῦ ἄνω ἔκβασιν. ἐπεὶ δὲ
- 22 κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἰππέων καὶ Αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἐπεὶ ἐώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἶποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ
- 23 ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. Χειρίσοφος δ' αὖ ἐπεὶ διέβη, τοὺς ἰππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθύς δὲ κατὰ

Chrisophus doorwaadt als eerste de Centrites.

De vijand trekt terug.

τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε: sc. om hetzelfde te doen. 18. ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν: 'ze slachtten de offerdieren zó dat het bloed in de rivier liep'. 19. ἀνηγάλαζον: ἀναγαλάζω - een krijgsgeschreeuw aanheffen. — συνωλόλυζον: συνολολύζω - luid meeschreeuwen. — ἐταῖραι: 'gezelschapsdames', 'vrouwen van lichte zeden'. 21. εἰς τοῦμπαλιν: 'terug'. — ἀποληφθεῖησαν: 'geïsoleerd zouden worden'; van ἀπολαμβάνω; gelet op ἀπολείπεσθαι in § 22 is een v.l. ἀποληφθεῖησαν in overweging te nemen. — ὡς πρὸς: lett. 'als het ware naar'; ὡς kan men onvertaald laten. — ἄνω: hier 'het gebergte in'. — ἔτεινον: lat. *petierunt*; 'probeerden zij te komen naar'. 22. εἶποντο: = ἐδίωκοντο. — ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι: 'riepen <hun makkers toe> om niet achter te blijven. 23. κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας: 'langs... '.

τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς ἄνω πολεμίους. οἱ δὲ ἄνω, ὀρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἰππέας φεύγοντας, ὀρῶντες δ' ὀπλίτας σφίσιν ἐπιόντας, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

- 24 Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα· καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαί-
 25 νοντες ὡς ἐπιδησόμενοι τοῖς τελευταίοις. καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιῶξαι ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα καὶ
 26 μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. καὶ τὰ σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε, Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὄπλα ἔδετο, καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρ' ἀσπίδα παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγούς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχους πρὸς τῶν Καρδούχων
 27 ἵεσαι, οὐραγούς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ. οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὡς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶπτον δὴ ἐπῆσαν ὠδὰς τινὰς ἄδοντες. ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελτα-

*De Carduchen
bedreigen de
achterhoede.*

ἐπὶ τὸν ποταμὸν: praed. bep. bij προσηκούσας. — σφίσιν ἐπιόντας: 'hun kant opkomend'. 26. ἀκμὴν διέβαινε: 'was juist bezig met de oversteek'. στρέψας: verzw. obj. τοὺς στρατιώτας of misschien τὰ ὄπλα. — ἀντία τὰ ὄπλα ἔδετο: 'maakte front'. — κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι: 'opstellen in enomotieën'; een ἐνωμοτία, eig. 'eedgeenootschap' (wij zouden zeggen 'peloton') is (doorgaans) een kwart van een λόχος 'compagnie' (van 100 man) en bestaat dus uit 25 soldaten. — παρ' ἀσπίδα παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος: 'de enomotie naar links latende opmarcheren tot ze een slaglinie vormden'; waar het om gaat is dat een marskolonne (een lengteformatie) moet worden omgezet in een slaglinie (een breedteformatie); de voorste 25 mannen blijven staan en degenen die achter hen komen voegen zich steeds in groepen van 25 er naast. — οὐραγούς: 'de achterhoede'.

στάς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας καὶ κελεύει ποιεῖν ὅ τι ἂν παραγγέλλῃ.

- 28 Ἴδὼν δ' αὐτοὺς διαβαίνοντας Ξενοφῶν πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μείναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστάς καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ
- 29 τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν. τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῶ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδὸνῃ ἐξικνῆται καὶ ἀσπίς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν εἰς τοὺς πολέμιους, ἐπειδὴν δ' ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτῆς σημήνην τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἠγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα ἢ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζεῖν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο ὅς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.
- 30 Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὀρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὄχοντο ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἔταιρῶν), ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονῶν καὶ
- 31 τοξεύειν. οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὠρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὠπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὅρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν,
- 32 πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτῆς· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι

Een handige manoeuvre van Xenophon.

De laatste aanval van de Carduchen.

27. παραγγέλλῃ: subj. Xenophon. 28. διαβαίνοντας: de conatu. ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν: 'links en rechts van hen'. — διηγκυλωμένους: 'met de vingers aan de slingerriem', 'gereed om te werpen'. — ἐπιβεβλημένους: 'met de pijl op de pees van de boog', 'gereed om te schieten'. 29. ἀσπίς: collectief. — ψοφῇ: 'dreunde' (doordat het door vijandelijke projectielen werd getroffen). — ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ: 'rechtsomkeer gemaakt hebbend'. — ἠγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγούς: 'dat voorop (moesten) gaan de soldaten van de achterhoede'. — οὐραγούς: οὐραγός - soldaat van de achterhoede. 30. ὑποζυγίων οἱ δὲ σκευῶν οἱ δ' ἔταιρῶν: de genitivi zijn afh. v. ἐπιμελόμενοι 'omdat ze moesten zorgen voor' 31. εἰς χεῖρας δέχεσθαι: 'het gevecht van man tegen man'.

33 *ῥᾶπτον, οἱ δὲ Ἑλληγες τάναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλη-
 34 *νων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προΐόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.**

33. *οἱ δὲ πολλοὶ*: ‘maar de meesten’ (van de Cardouchen). 34. *οἱ δὲ ὑπαντήσαντες*: de soldaten van Chirisophus die vanaf de Armeense kant waren teruggekomen om de Cardouchen op een afstand te houden terwijl de tros en de achterhoede bezig waren naar de Armeense kant tw waden. *ἀνδριζόμενοι*: ‘zich dapper gedragend’. — *προσωτέρω τοῦ καιροῦ*: ‘verder dan optimaal zou zijn’, ‘verder dan strikt noodzakelijk was’.

4.

- 1 Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἡμέρας In Armenië.
 ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδῖον ἅπαν καὶ λείους
 γηλόφους οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν
 ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς
 2 τοὺς Καρδούχους, εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο κώμην μεγάλην τε ἦν
 καὶ βασιλείον εἶχε τῷ σατράπῃ καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις
 3 οἰκίαις τύρσεις ἐπήσαν· ἐπιτήθεια δ' ἦν δαψιλῆ. ἐντεῦθεν
 δ' ἐπορεύθησαν σταδμοὺς δύο παρασάγγας δέκα μέχρη
 ὑπερήλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. ἐντεῦθεν δ'
 ἐπορεύθησαν σταδμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα
 ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. οὗτος δ' ἦν καλὸς μὲν, μέγας
 4 δ' οὐ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμόν ἦσαν. ὁ δὲ τόπος
Verdrag met
Tiribazus.
 οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἢ πρὸς ἐσπέραν. ὕπαρχος δ' ἦν
 αὐτῆς Τιρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος, καὶ ὅποτε
 5 παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν.
 οὗτος προσήλασεν ἵππεάς ἔχων, καὶ προπέμψας ἐρμηνέα
 εἶπεν ὅτι βούλοιο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ
 στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον
 6 ἠρώτων τί θέλει. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι σπείσασθαι βούλοιο ἐφ' ᾧ
 μήτε αὐτὸς τοὺς Ἑλλήνας ἀδικεῖν μήτε ἐκείνους καίειν τὰς
 οἰκίας λαμβάνειν τε τὰπιτήθεια ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα
 τοῖς στρατηγοῖς καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.
 7 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταδμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου
 παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει

1. **συνταξάμενοι**: 'zich gehergroepeerd hebbend'. — **διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδῖον ἅπαν**: niet 'door heel de vlakke van Armenië', maar 'door Armenië, door een volkomen vlak gebied'; πεδῖον is acc. int. obi. bij het intransitieve ἐπορεύθησαν; διὰ 'door' kan zowel met acc. als met gen., maar bij Xenophon is het altijd διὰ τοῦ πεδίου; het zou de duidelijkheid ten goede komen achter Ἀρμενίας een komma af te drukken. — **λείους γηλόφους**: 'kale heuvels'. 3. **δαψιλῆ**: δαψιλής - overvloedig (= ἄπλετος). 4. **παρείη**: subj. βασιλεύς. 5. **οὗτος**: ὕπαρχος αὐτῆς Τιρίβαζος.

ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀπέχων ὡς δέκα σταδίου· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασιλεία καὶ κόμας περίξ πολλὰς πολλῶν
 8 τῶν ἐπιτηδείων μεστὰς. στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίγνεται τῆς νυκτὸς χιῶν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκη-
 νῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγούς κατὰ τὰς κόμας· οὐ γὰρ ἐώρων πολέμιον οὐδένα καὶ ἀσφαλὲς ἔδοκει εἶναι διὰ
 9 τὸ πλήθος τῆς χιόνος. ἐνταῦθα εἶχον τὰ ἐπιτήδεια ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἰερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιούς εὐώδεις, ἀσταφίδα, ὄσπρια παντοδαπά. τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων
 10 τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον ὅτι κατίδοιεν νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοντα. ἔδοκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα
 11 πάλιν. ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἔδοκει διαιθριάξειν. νυκτρευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακει-
 μένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπόδισεν ἢ χιῶν· καὶ πολλὸς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεινὸν ἦν ἢ
 12 χιῶν ἐπιπεπτωκυῖα ὅτω μὴ παραρῶσει. ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχ' ἀναστὰς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. ἐκ δὲ τούτου καὶ
 13 ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο· πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ἠύρισκετο χρῆμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πικρῶν καὶ τερμίν-
 δινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον ἠύρισκετο.

Zware sneeuwval.

Xenophon geeft het goede voorbeeld.

7. *βασιλεία*: τὸ βασιλείον en τὰ βασιλεία wordt zonder voor ons merkbaar onderscheid door elkaar gebruikt. 8. *διασκηνησαι*: ‘afzonderlijk in te kwartieren’; niet wordt bedoeld dat soldaten en officieren gescheiden van elkaar de nacht doorbrachten, maar dat men verspreid over een groot gebied gelegerd was. 9. *ἀσταφίδα*: ἀσταφίς - rozijn. — *ἀποσκεδαννυμένων*: ‘verstrooid’. 11. *διαιθριάξειν*: - slapen in de buitenlucht / onder de blote hemel. — *συνεπόδισεν*: συμποδίζω - belemmeren. — *ὄκνος*: - aarzeling. — *ἀλεινὸν*: ἀλεινός - verwarmend. 12. *γυμνός*: zal hier toch wel ‘schaars gekleed’ betekenen. 13. *ἐκ τῶν πικρῶν*: sc. ἀμυγδαλῶν. *τερμίνδινον*: ‘van de terpentijnboom’; een soort pistache. — *ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων*: ‘uit dezelfde stoffen’. — *μύρον ἠύρισκετο*: ‘werd balsam

- 14 Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι [εἰς τὰς κόμας] εἰς στέγας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἠρόνῃ ἦσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δὲ ὅτε τὸ πρότερον ἀπῆσαν τὰς οἰκίας ἐνέπηρσαν ὑπὸ ἀτασθαλίας, δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. ἐντεῦθεν ἔπεμψαν νυκτὸς Δημοκράτην Τημνίτην ἄνδρας δόντες ἐπὶ τὰ ὄρη ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. πορευθεὶς δὲ τὰ μὲν πυρά οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβῶν ἦκεν ἄγων ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν καὶ σάγαριν οἴανπερ καὶ <αἶ> Ἀμαζόνες ἔχουσιν. ἐρωτώμενος δὲ ποδαπὸς εἶη Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατοπέδου, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. οἱ δὲ ἠρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα ὅποσον τε εἶη καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Τιριβάζος εἶη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς ἦπερ μοναχῇ εἶη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιδησόμενον τοῖς Ἑλλησιν.
- 19 Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον οὐκ ἔμειναν τοὺς ὀπίστας, ἀλλ' ἀνακραγόντες
- De Grieken zoeken onderdak in de dorpen.*
- Tiribazus koestert verraderlijke plannen.*
- De Grieken zijn Tiribazus voor en overvallen zijn kamp.*

14 εἰς τὰς κόμας secl. Krüger || ὅτε τὸ in plur. codd. desunt || ἐνέπηρσαν v.l. ἐμπρήσαντες

gewonnen'.

14. ὑπὸ ἀτασθαλίας: 'uit baldadigheid'. 15. ἀληθεῦσαι: - tot klaarheid brengen, verifiëren. 16. σάγαριν: σάγαρις - strijdbijl. 18. ἦπερ μοναχῇ εἶη πορεία: 'waar de enig mogelijke passage was'. 20. τὸ στρατόπεδον: sc. τῶν πολέμιων.

- 21 ἔθειον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ καὶ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων καὶ ἵπποι ἤλωσαν εἰς εἴκοσι καὶ ἡ σκηνὴ ἢ Τιριβάζου ἐάλω καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες καὶ ἐκπώματα καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἱ οἴνοχόοι φάσκοντες
- 22 εἶναι. ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὀπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπῆσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθιμμερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

21. ἀπέθανόν: gebruikt als pass. v. ἀποκτείνω.

5.

- 1 Τῇ δ' ὑστεραία ἐδόκει πορευτέον εἶναι ὅπη δύναιντο *Haastig vertrek.*
τάχιστα πρὶν ἢ συλληγῆναι τὸ στρατεύμα πάλιν καὶ
καταλαβεῖν τὰ στενά. συσκευασάμενοι δ' εὐθύς ἐπορεύοντο
διὰ χιόνος πολλῆς ἠγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημε-
ρὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι
Τιρίβαζος καπεστραποπεδεύσαντο.
- 2 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς ἐρήμους τρεῖς
παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ
διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δ'
οὐδὲ πηγαὶ πρόσω εἶναι.
- 3 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθ- *Weer zware
sneeuwval.*
μους τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο
χαλεπὸς καὶ ἄνεμος βορρῶς ἐναντίος ἔπνει παντάπασιν
4 ἀποκαίων πάντα καὶ πηγνύς τοὺς ἀνθρώπους. ἔνθα δὴ
τῶν μάντεων τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφα-
γιαῖζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξεν λῆξαι τὸ χαλεπὸν
τοῦ πνεύματος. ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὄργυιά· ὥστε καὶ
τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο καὶ
5 τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα
πῦρ καίοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὀψὲ
προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἦκοντες καὶ τὸ πῦρ
καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ
6 μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο τι εἴ τι ἔχοιεν βρωτόν.
ἔνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν εἶχον ἕκαστοι. ἔνθα δὲ
τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγένοντο
μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὗ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ

3 πεντεκαίδεκα num. inc.

1. **τῇ δ' ὑστεραία:** bij ἐδόκει of bij πορευτέον εἶναι? als je vertaalt 'men besloot de volgende dag verder te trekken' zit je altijd goed. 3. **ἀποκαίων:** ἀποκαίω - doen bevriezen. 4. **ὄργυιά:** - een vaam (± 185 cm). 6. **βόθροι:** 'kuilen'.

βάθος τῆς χιόνος.

- 7 Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ὄλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δ' ὀπισθοφυλακῶν καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν
8 ἀνθρώπων ἠγγόει ὅ τι τὸ πάθος εἶη. ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι κἄν τι φάγωσιν ἀναστήσονται, περιῶν περὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ πού τι ὀρώη βρωτόν, διεδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους περιτρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν.
- 9 Ἐπειδὴ δὲ τι ἐμφάγοιεν, ἀίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. πορευομένων δὲ Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμη ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τῇ κρήνῃ γυναϊκᾶς καὶ κόρας καταλαμβάνει ἔμπροσθεν τοῦ ἔρμα-
10 τος. αὗται ἠρώτων αὐτοὺς τίνας εἶεν. ὁ δ' ἐρμηνεὺς εἶπε περισσὶ ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύονται πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἶη, ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην. οἱ δ' ἐπεὶ ὄψε ἦν, πρὸς τὸν κώμαρχον συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις.
- 11 Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο, τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν
12 στρατιωτῶν. ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποζυγίων ἤρπαζον καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ τῶν στρατιωτῶν οἱ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ

Geeuwhonger en de behandeling daarvan.

Bij de dorpsbron.

De gevolgen van de hevige koude.

8 περιτρέχειν Marchant : παρατρέχειν codd.

7. ἐβουλιμίασαν: aor. m. inchoatief aspect; βουλιμιῶω - de geeuwhonger hebben. 8. διδόντας: geen part. fut., maar zal toch als zodanig vertaald moeten worden. 9. ἔμπροσθεν τοῦ ἔρματος: 'voor de stadswal'. 12. τὰ μὴ δυνάμενα: sc. τρέχειν. — ἐλείποντο: 'bleven achter'. — διεφθαρμένοι: 'beschadigd', part. perf. pass. v. διαφθείρω - bederven, beschadigen, vernietigen.

- τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσσηπό-
 13 τες. ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος εἴ-
 τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπορεύετο, τῶν δὲ
 14 ποδῶν εἴ τις κινοῖτο καὶ μηδέποτε ἤσυχίαν ἔχει καὶ εἰς τὴν
 νύκτα ὑπολύοιτο· ὅσοι δὲ ὑποδεθεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύ-
 οντο εἰς τοὺς πόδας οἱ ἱμάντες καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπή-
 γνυντο· καὶ γὰρ ἦσαν, ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδή-
 ματα, καρβάτιναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάπτων βοῶν.
 15 Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν
 στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον διὰ τὸ ἐκλελοι-
 πέναι αὐτόδι τὴν χιόνα εἵκαζον τετηκέναι· καὶ ἐτετήκει διὰ
 κρήνην τινα ἣ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπη. ἐνταῦθ'
 16 ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. ὁ δὲ
 Ξενοφῶν ἔχων ὀπισθοφύλακας ὡς ἦσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν
 πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι
 ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι, καὶ τελευτῶν
 ἐχαλέπαιεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι
 17 πορευθῆναι. ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι τοὺς ἐπομένους
 πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κά-
 μνουσι. καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσῆσαν πολλῶ
 18 θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. ἔνθα δὴ οἱ ὀπισθοφύ-
 λακες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἐξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς

*Sommige soldaten
zijn oververmoeid.*

17 εἶχον v.l. εἶλον

ἀποσσηπότες: ἀποσῆπω - wegrotten. **13. ἐπικούρημα:** cum genit. - hulpmiddel tegen. — **κινοῖτο:** 'in beweging bleef'. — **ὑπολύοιτο:** ὑπολύομαι - zich van schoeisel ontdoen. **14. ὅσοι:** = τοῦτοις ὅσοι. — **ὑποδεθεμένοι:** = ὑπολελυμένοι. — **τὰ ὑποδήματα:** - schoenen. — **ἐπέλιπε:** 'opraakten'. — **καρβάτιναι:** - schoenen van ongelood leer. **15. ὑπελείποντό:** 'raakten achter'. — **τὴν χιόνα:** fungeert voor beide infinitivi (ook al staan die niet op één lijn) als subjectsaccusativus. — **ἀτμίζουσα:** ἀτμίζω - dampen, stomen. — **ἐν νάπη:** νάπη - (bosrijk) dal. **16. τέχνῃ καὶ μηχανῇ:** versterkende tautologie; de woorden zijn min of meer synoniem. **συνειλεγμένοι:** 'in groepen'. — **ἐχαλέπαιεν:** 'ging hij over tot fysiek geweld'. **17. οἱ δὲ προσῆσαν:** sc. πολέμιοι. — **ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι:** 'ruziënd over wat ze hadden'.

πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι θείσαντες ἦκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγγετο.

- 19 Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰπόντες τοῖς ἀσθενούσιν ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἤξουσί τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυόμενοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμία καθεισθήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παριῶν καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἴη τὸ κωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον ὅτι ὄλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἠύλισθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακὰς οἴας ἐδύναντο καταστησάμενοι. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενούντας τοὺς νεωτάτους ἀναστήσαντας ἐκέλευεν ἀναγκάζειν προΐεναι.
- 22 Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες τοὺς μὲν ἀσθενούντας τούτοις παρέδωσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο, καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ ἔνθα Χειρίσοφος ἠύλιζετο. ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι διαλαχόντες ἄς ἐώρων
- 24 κώμας ἐπορεύοντο ἕκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες. ἔνθα δὴ

Het leger kampeert in de sneeuw.

Inkwartiering in de dorpen van Armenië.

18. ἦκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος: wat de Duitsers 'rutschen' noemen.

19. ἤξουσί τινες: sc. τῶν Ἑλλήνων. — ἐγκεκαλυμμένοις: 'ingewikkeld (in mantels)'. — ὑποχωροῖεν: 'opschoten', 'voort maakten'. 22. τῶν ἐκ τῆς κώμης: = τινὰς τῶν ἐκ τῆς κώμης. — πῶς ἔχοιεν: 'hoe ze het maakten'. — ἰδόντες: sc. αὐτούς. — τούτοις: sc. τοῖς σκεπτομένοις. 23. σκηνοῦν: σκηνώω - zich legeren, gelegerd zijn. — αὐτοῦ: 'waar hij was'. — διαλαχόντες: διαλάγχάνω - door loting verkrijgen.

Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυτὸν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν καταλαμβάνει πάντα ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχον, καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τροφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς λαγῶς ὄχετο θηράσων καὶ οὐχ ἦλω ἐν τῇ κώμῃ.

- 25 Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὡσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖται· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἀνδρωποὶ κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἶες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα
 26 τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῶ ἔνδον ἐτρέφοντο. ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κριθίνος ἐν κρατῆρσιν. ἐνήσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς, καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα
 27 οὐκ ἔχοντες· τούτους ἔδει ὁπότε τις διψῶν λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μὴ τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πάνυ ἠδὺ συμμαθόντι τὸ πῶμα ἦν.
 28 Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποίησατο καὶ θαρρῆεῖν αὐτὸν ἐκέλευε λέγων ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερηθήσοιτο τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἣν ἀγαθὸν τι τῷ στρατεύματι
 29 ἐξηγησάμενος φαίνεται ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνη γένωνται.

De woningen en gebruiken van de Armeniërs.

Goede verstandhouding met het dorps-hoofd.

24. ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυτὸν: 'vroeg: «laat mij maar gaan!»'. — θέων: 'op een draffe'. — καταλαμβάνει: 'neemt bij verrassing'; moeilijk te begrijpen wat precies wordt bedoeld, want als deze mensen echt als gevangenen, tot slaaf gemaakten, werden gebruikt, zou dat zich wel eens tegen de Grieken kunnen keren; sommigen vertalen 'trof aan', anderen 'nam gevangen'. 26. οἶνος κριθίνος: 'gerstewijn'; volgens Jan P. Stronk mag je dat geen bier noemen. — ἰσοχειλεῖς: 'gelijk met de rand', d.w.z. aan de oppervlakte van de vloeistof drijvend'. — γόνατα: hier 'knopen'. 27. μύζειν: - zuigen. — ἄκρατος: - ongemengd, sterk*. — πάνυ ἠδὺ: 'erg lekker', niet 'erg zoet'. — συμμαθόντι: 'als je hem had leren kennen', 'als je er aan gewend was'. 28. σύνδειπνον ἐποίησατο: vriendschap die niet vrij was van berekening.

ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένοις. ταύτην μὲν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφρόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κώμαρχον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς.

- 30 Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κώμαρχον πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρῖοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχομένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν
- 31 πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον· οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίδυσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις τοῖς μὲν
- 32 πυρίνοις τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δὲ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα, ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πίνειν ὥσπερ βοῦν. καὶ τῷ κωμάρχῳ ἐδίδουσαν λαμβάνειν ὃ τι βούλοιτο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο, ὅπου δὲ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ
- 33 ἐλάμβανεν. ἐπεὶ δ' ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κἀκείνους σκηνοῦντας ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρिकाῖς στολαῖς· τοῖς παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς ὃ τι δεοὶ ποιεῖν.
- 34 Ἐπεὶ δ' ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κώμαρχον διὰ τοῦ περσίζοντος ἐρμηνέως τίς εἴη ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι Ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων τίνοι οἱ ἵπποι τρέφονται. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας,
- 35 καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν ἢ εἴη. καὶ αὐτὸν τότε μὲν ὤχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον ὄν

De soldaten nemen het er goed van.

Vorbereidingen tot het vertrek.

31. ἄρνια ἐρίφεια: 'van lammeren en jonge bokjes'. 33. βαρβαρिकाῖς στολαῖς: 'met exotische klederdracht'. 34. ἐφιλοφρονήσαντο: 'vriendelijk begroet hadden'. — πλησίον χώραν: 'de aangrenzende landstreek'. 35. τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας: = τοὺς τοῦ κωμάρχου οἰκέτας. — οἰκέτας: vaak

εὐλήφει παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμαρχῷ ἀναθρέψαντι καταδῦσαι, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν ἰερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποδάνῃ· ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πῶλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων [στρατηγῶν καὶ] 36 λοχαγῶν ἔδωκεν ἐκάστῳ πῶλον. ἦσαν δ' οἱ ταύτη ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολὺ. ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμαρχος περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρούς.

35 στρατηγῶν καὶ secl. Matthias

‘slaven’, hier ‘huisgenoten’.

εὐλήφει: sc. ὁ Ξενοφῶν. — **παλαιότερον:** ‘al tamelijk oud’ (dat paard).
ἰερὸν: cum genitivo - gewijd aan. — **δεδιὼς μὴ ἀποδάνῃ:** het beest was blijkbaar tot verder reizen niet meer in staat. — **τῶν πῶλων:** = *τινα τῶν πῶλων*. — **ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν:** dat kan niet, want er waren maar 17 koningsveulens beschikbaar en het totale aantal strategen en lochagen was meer dan 100. **36. μείονες:** - kleiner. — **θυμοειδέστεροι:** - vuriger. — **σακία περιειλεῖν:** ‘zakken bevestigen’. — **ἄγωσιν:** sc. *τοὺς ἵππους*.

6.

- 1 Ἐπει δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι *De gids ontsnapt.*
 Χειρισόφω, τοὺς δὲ οἰκέτας καταλείπει [τῷ κωμάρχῳ],
 πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος· τοῦτον δὲ Ἐπισθένει
 Ἀμφιπολίτῃ δίδωσι φυλάττειν, ὅπως εἰ καλῶς ἡγήσοιτο,
 ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρη-
 2 σαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο.
 ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κώμαρχος λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἦδη
 τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταδμῷ, καὶ Χειρισόφος αὐτῷ ἔχαλε-
 πάνδη ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγαγεν. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι οὐκ εἶεν
 3 ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ὁ δὲ Χειρισόφος αὐτὸν ἔπαισεν, ἔδῃσε
 δ' οὐ. ἐκ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδρᾶς ὤχετο
 καταλιπὼν τὸν υἱόν. τοῦτό γε δὴ Χειρισόφω καὶ Ξενοφῶντι
 μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἢ τοῦ ἡγεμόνος
 κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἡράσθη τοῦ παιδὸς
 καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχερῆτο.

1 τῷ κωμάρχῳ secl. Rehdanz || Ἐπισθένει recc. : Πλεισθένει P1640

1. **ἐπει δ' ἡμέρα ἦν ὀγδόη**: 'na zeven dagen'; de Griek rekent inclusief, zodat bij dit soort tellingen doorgaans in de vertaling één moet worden afgetrokken. — **τὸν μὲν ἡγεμόνα**: 'de gids'; Xenophon had voor deze taak de burgemeester aangewezen. — **τοὺς δὲ οἰκέτας καταλείπει**: sc. ἐν τῇ κωμάρχου οἰκίᾳ. — **τοῦ ἄρτι ἡβάσκοντος**: 'een puber' (of jonge adolescent). — **Ἐπισθένει**: VII, 4, 7 lezen we Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὀλύμπιος παιδεραστής; commentaar overbodig. — **ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι**: subj. zijn vader, de burgemeester. — **εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα**: sc. ἐπιτήδεια, zoals ze beloofd hadden; de Grieken hadden de provisiekamer van de burgemeester leeggegeten en vulden die nu met wat ze in de omgeving geroofd hadden. 2. **αὐτῷ ἔχαλεπάνδη**: 'werd boos op hem'. 3. **ἐκ δὲ τούτου**: temporeel en causaal, hier vooral het laatste. — **ὤχετο καταλιπὼν**: voorbereid door λελυμένος. — **διάφορον**: - geschil. **ἡράσθη**: cum genit. 'werd verliefd op'; aor. v. ἔραμαι - beminnen; ἐράω - verlangen. — **οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχερῆτο**: wat Xenophon wist omdat hij enkele jaren later, in 494 vC, in het kielzog van Agesilaus door Amphipolis is gekomen en daar mogelijk een bezoek heeft gebracht aan Episthenes (Hell. IV, 2, 8).

- 4 Μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταδμοὺς ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὗρος πλεδριαῖον. *Tocht langs de Phasis.*
- 5 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταδμοὺς δύο παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῆ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ κατεῖδε *Chalybiërs verhinderen de verdere opmars.*
- 6 τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ *Krijgsraad.*
- 7 στράτευμα. ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε στρατηγούς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ᾧδε. «Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ *Cleanor stelt voor direct aan te vallen.*
- 8 βουλευέσθαι ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖλαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλευέσθαι εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ *Een voorstel van Xenophon.*
- 9 ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος.» «Ἐμοὶ δὲ γε,» ἔφη ὁ Κλεάνωρ, «δοκεῖ, ἐπὶν τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς κράτιστα ἶναί ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. εἰ γὰρ διατριψόμεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἱ τε νῦν ἡμᾶς ὀρῶντες πολέμιοι θαρρόαλωτεροι ἔσονται καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαρρόούντων πλείους προσγενέσθαι.»
- 10 Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· «Ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω. εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ

4. ἐπορεύθησαν ἑπτὰ σταδμοὺς ἀνὰ πέντε παρασάγγας: een beschrijving van het traject in H.F.B. Lynch, Armenia, London 1901 (Beirut 1965); inwoners van deze streek werden in 1915 door de Turken bij honderdduizenden vermoord. — Φᾶσιν ποταμόν: tegenwoordig de Aras, een rivier die uitmond in de Kaspische Zee. 6. κατὰ κέρας ἄγων: 'in marskolonne', 'in marsopstelling'. — ἐπὶ φάλαγγος: 'in slagorde'.

- 11 σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὀρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἐξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροὶ εἰσιν ἀλλ' ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, εἰ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἀνθρώπους παρεσκευασμένους μάχεσθαι.
- 12 πολὺ γὰρ ῥᾶον ὄρειον ἀμαχεῖ ἰέναι ἢ ὀμαλές ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ ἀμαχεῖ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸ ποδῶν ὀρώγη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος, καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεῖ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ ὀμαλή τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. καὶ κλέψαι δ' οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτός ἰέναι, ὡς μὴ ὀρᾶσθαι, ἐξὸν δ' ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἰσθησθαι παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι ταύτη προσποιούμενοι προσβάλλειν ἐρημοτέρῳ ἢ τῷ ὄρει χρῆσθαι· μένοιεν

12 τοῖς ποσὶν secl. Bisschop

10. ἀποβάλωμεν: 'verliezen'. 11. πλέον ἢ ἐφ' ἐξήκοντα στάδια: Xenophon betoegt niet dat de afstand naar het gebergte ± 10 km. is, maar dat de weg naar de pas waarop de Grieken het zicht hebben ± 10 km lang is. — οὐδαμοῦ... ἀλλ' ἢ: 'nergens behalve', 'alleen'. — φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροὶ εἰσιν: of schoon φανερός cum participio vaak betekent 'zichtbaar iets doen', moet in deze zin φυλάττοντες, dat bij ἄνδρες hoort en met een relatieve bijzin kan worden vertaald, niet met φανεροὶ εἰσιν verbonden worden. — τοῦ ἐρήμου ὄρους: genit. part. bij τι. — κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας: twee qua constructie verwante verba in één zin bij elkaar; de gebruikelijke constructie waarbij deze verba als verbum finitum staan met participium voor de hoofdhandeling lijkt hier omgekeerd; κλέψαι en ἀρπάσαι hangen af van πειρᾶσθαι en dit op zijn beurt van κρεῖττον (ἐστὶ); de participia λαθόντας en φθάσαντας kunnen worden vertaald met 'ongemerkt' resp. 'eerder (dan de vijand)'. 12. ὄρειον... ἰέναι: 'steil omhoog gaan', 'een berg beklimmen'. — ὀμαλές: ὀμαλός en ὀμαλής worden beide naast en door gebruikt. — ἡ τραχεῖα: sc. ὁδός. — εὐμενεστέρα: εὐμενής - gunstig. 13. τοσοῦτον: 'met zoveel man', d.w.z. met zo weinig soldaten. — μὴ αἰσθησθαι παρέχειν: 'geen bemerkning verschaffen' → 'onopgemerkt blijven'. — ταύτη: sc. τῇ φανερᾷ ὁδῷ. — ἐρημοτέρῳ ἢ τῷ ὄρει: lett. 'de meer verlaten berg', vert. 'een meer verlaten gedeelte van de berg'.

γὰρ ἂν αὐτοῦ μᾶλλον ἄθροοί οἱ πολέμιοι.

- 14 Ἄτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γὰρ *Xenophon neemt een loopje met Chirisophus.*
 ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους ὅσοι ἐστὲ
 τῶν ὁμοίων εὐθύς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν, καὶ οὐκ
 15 αἰσχρὸν εἶναι ἀλλὰ καλὸν κλέπτειν ὅσα μὴ κωλύει νόμος.
 ὅπως δὲ ὡς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν,
 νόμιμον παρ' ὑμῖν ἐστίν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστι-
 γοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἐστίν ἐπιδείξασθαι τὴν
 παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ
 ὄρους, ὡς μὴ πληγὰς λάβωμεν.»
- 16 «Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἀγὼ ὑμᾶς τοὺς *Schertsend antwoord van Chirisophus.*
 Ἀθηναίους ἀκούω δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια, καὶ
 μάλα ὄντος δεινοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι, καὶ τοὺς κρατί-
 στοὺς μέντοι μάλιστα, εἶπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν
 ἀξιοῦνται· ὥστε ὦρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν.»
- 17 «Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἔτοιμός εἰμι τοὺς *Xenophon eindigt zijn rede.*
 ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὴν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταλη-
 ψόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνήτες
 τῶν ἐπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες·

15 κράτιστα κλέπτητε vulg. : τάχιστα κλέπτειν τε codd. || παρ'
 Rehdantz : μὲν γὰρ P1640 : ὦρα recc.

αὐτοῦ: = ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ. **14. συμβάλλομαι:** περὶ τινος - iets ter sprake brengen. — **τῶν ὁμοίων:** met οἱ ὅμοιοι worden in Sparta de Spartanen met volledig burgerrecht bedoeld. — **εὐθύς ἐκ παίδων:** 'van jongs af'. — **μελετᾶν:** - zich oefenen. **15. μαστιγοῦσθαι:** sc. ὑμᾶς a.c.i. nog steeds afh. v. ἀκούω. **16. τὰ δημόσια:** - de staatskas. — **μάλα ὄντος δεινοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι:** de kans om als Atheens staatsman te eindigen met verbanning of de gifbeker was buitengewoon groot; dat een staatsman een greep deed in de staatskas sprak voor de Spartaan Chirisophus vanzelf. — **ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται:** Chirisophus duidt op de meritocratische kant van de Atheense politiek; in Sparta waren de ἄριστοι aan de macht, in Athene de κράτιστοι. — **ὦρα:** sc. ἐστίν; variërend synoniem voor καιρὸς. **17. ἐπομένων ἡμῖν κλωπῶν:** een verschijnsel soms door Xenophon genoemd, maar vermoedelijk werd het leger vanaf zijn vertrek uit Sardis tot aankomst in Cotyora voortdurend gevolgd door mensen uit de omgeving waar het leger doortrok, een schrale compensatie

- τούτων καὶ πυνθάνομαι ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται αἰξί καὶ βουσίν· ὥστε ἄνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ
- 18 ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. ἐλπίζω δὲ οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὰν ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον
- 19 ἡμῖν.» ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· «Καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλὰ ἄλλους πέμψον, ἂν μὴ τινες ἐθέλοντες ἀγαθοὶ φαίνωνται.»
- 20 Ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὀπλίτας ἔχων καὶ Ἀριστέας ὁ Χῖος γυμνήτας καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνήτας· καὶ σύνθημα ἐποίησαντο, ὅποτε ἔχοιεν τὰ
- 21 ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. ταῦτα συνθέμενοι ἡρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα σταδίου πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτη προσάξειν.
- 22 Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νύξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ὄχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος, οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμοι ἐπεὶ ἤσθοντο τὸ ὄρος ἐχόμενον,
- 23 ἐγρηγόρεσαν καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν
- 24 ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπῆσαν. τῶν δὲ πολεμίῳ τὸ μὲν πολὺ ἔμενε ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. πρὶν δὲ

Overwinning op de Chalybiërs.

19 ἐθέλοντες ἀγαθοὶ P1640 : ἐθέλουσιν recc. || 22 ὄχοντο recc. : ἀπήρχοντο P1640

voor de onvoorstelbare chaos die het doortrekkende leger overal achterliet, iets dat zó vanzelf sprak dat Xenophon er zo goed als geen aandacht aan besteedt. — *ἐνεδρεύσαντες*: 'toen ze water gingen halen'.

18. *ἐλπίζω*: hier 'ik verwacht'. — *ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν*: de Chalybiërs weten dat ze tegen de Grieken alleen een kans maken als ze kunnen opereren vanuit een hogere positie. 19. *καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι καὶ λιπεῖν*: Chrisophus neemt dus Xenophons aanbod niet aan. 20. *σύνθημα*: - afspraak, wachtwoord, afgesproken teken*. 22. *ἐγρηγόρεσαν*: 'waren wakker geworden'.

ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλοισι, συμμιγνύασιν οἱ κατὰ
 25 τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκουσιν. ἐν
 τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν
 Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους,
 26 Χειρίσοφος δὲ βιάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὀπλίταις. οἱ
 δὲ πολέμιοι οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἐώρων ἠττώμενον,
 φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν, γέροα δὲ
 27 πάμπολλα ἐλήφθη· ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτου-
 τες ἀχρεῖα ἐποίουν. ὡς δ' ἀνέβησαν, δύσαντες καὶ τρώ-
 παιον στησάμενοι κατέβησαν εἰς τὸ πεδῖον, καὶ εἰς κώμας
 πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

24. **συμμιγνύασιν**: συμμίγνυμι - slaags raken. 25. **βιάδην**: staat tegenover δρόμῳ. 26. **οἱ ἐπὶ τῇ ὁδῷ**: die zich bevinden beneden οἱ ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους. — **ἐπὶ τῇ ὁδῷ**: = beneden de ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους. 27. **γεμούσας**: γέμω - vol zijn.

7.

- 1 Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους σταδμοὺς πέντε *Bij de Taochiërs.*
 παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλειπε· χωρία
 γὰρ ὄκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια
 2 ἅπαντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς
 χωρίον ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δ'
 ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά,
 Χειρίσοφος μὲν οὖν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθύς ἦκων·
 ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῆει καὶ
 αὖτις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀδρόοις περιστῆναι, ἀλλ' ἀπότομον
 ἦν κύκλω.
- 3 Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ *Aanval op een
 vesting van de
 Taochiërs.*
 πελτασταῖς καὶ ὀπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· εἰς
 καλὸν ἦκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἰρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ
 4 ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον. ἐνταῦθα δὴ
 κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφώντος ἐρωτῶντος τί τὸ
 καλῶν εἶη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· «Μία αὕτη
 πάροδος ἐστὶν ἣν ὀρᾶς· ὅταν δὲ τις ταύτη πειρᾶται παρῖ-
 ναι, κυλίνδουσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης
 πέτρας· ὅς δ' ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. ἅμα δ'
 5 ἔδειξε συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς.
 «Ἦν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν,» ἔφη ὁ Ξενοφῶν, «ἄλλο

1. *ἐκ δὲ τούτων*: = ἐκ τούτων τῶν κομῶν. — *εἰς Ταόχους*: 'naar het land van de Taochiërs'. — *εἶχον ἀνακεκομισμένοι*: 'daarheen gebracht en opgeslagen hadden'; het plus quam perfectum medii wordt standaard door een coniugatio periphrastica weergegeven. 2. *χωρίον*: - versterkte plaats, fort, vesting. — *συνεληλυθότες... ἦσαν*: coniugatio periphrastica voor *συνεληλύθεσαν*. — *αὐτόσε*: - daarheen. — *ἦν ἀδρόοις*: ἔξην αὐτοῖς ἀδρόοις. — *ἀδρόοις*: 'geamenlijk'. — *ἀπότομον ἦν*: τὸ χωρίον. 3. *εἰς καλόν*: = εἰς καιρόν. 4. *ὑπερεχούσης πέτρας*: 'overhangende rots'. *οὕτω διατίθεται*: 'is er zo aan toe'. — *συντετριμμένους*: part. perf. pass. v. *συντρίβω* - verbrijzelen. — *σκέλη καὶ πλευράς*: acc. resp. — *πλευράς*: *πλευρά*, ἡ - flank, zijde. 5. *ἦν... ἀναλώσωσιν*: conii. aor. 'als zij verbruikt zullen hebben'.

τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀρῶμεν εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο
 6 ἢ τρεῖς ὠπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὀρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν· τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλειπούσαις μεγά-
 λαις, ἀνδ' ὧν ἐστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλιδομένων; τὸ λοιπὸν οὖν γίνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι
 7 παραδραμεῖν.» «Ἄλλὰ εὐθύς, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, «ἐπειδὴν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί.» «Αὐτὸ ἂν,» ἔφη, «τὸ δέον εἶη· θάπτον γὰρ ἀναλώσουσι τοὺς λίθους, ἀλλὰ πορευώμεθα ἔνθεν ἡμῖν μικρὸν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥάδιον, ἢν βουλώμεθα.»

8 Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παρθάσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ τοῦτο οὖν ἀπήλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἐβδομήκοντα, οὐχ
 9 ἀθροοὶ ἀλλὰ καθ' ἓνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστόνυμος Μεθυδριεὺς καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δέ, ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλῶς ἐν τοῖς
 10 δένδροις ἐστάναι πλέον ἢ τὸν ἓνα λόχον. ἔνθα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾷται τι· προὔτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου ὑφ' ᾧ ἦν αὐτὸς δύο ἢ τρία βήματα· ἐπειδὴ δὲ οἱ λίθοι φέροντο, ἀνέχαζεν εὐπετῶς· ἐφ' ἐκάστης δὲ τῆς προδρομῆς πλέον ἢ

De vesting wordt ingenomen.

ἐκ τοῦ ἐναντίου: 'tegenover ons'. — δύο ἢ τρεῖς: overdrijving; 'een enkeling'; het zullen er wrsch. enkele tientallen zijn geweest. 6. ἀνδ' ὧν ἐστηκότες: 'daarachter staande'. — ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι: 'wanneer de stenen zijn gestopt'. — λωφήσωσιν: λωφάω - ophouden. 7. παραδραμεῖν: 'doorrennen'. 8. ἡ ἡγεμονία: - leiding. 10. εὐπετῶς: - gemakkelijker.

- 11 δέκα ἄμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. ὁ δὲ Ἀγασίας ὡς ὄρᾳ τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας μὴ οὐ πρῶτος παραδράμῃ εἰς τὸ χωρίον, οὐδὲ τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας οὐδὲ Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἐταίρους ὄντας, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα χωρεῖ
- 12 αὐτός, καὶ παρέρχεται πάντας. ὁ δὲ Καλλίμαχος ὡς ὄρᾳ αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἴτους· ἐν δὲ τούτῳ παραθεῖ αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἰροῦσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη.
- 13 Ἐνταῦθα δὴ δεῖνόν ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι τὰ παιδιά εἶτα ἑαυτὰς ἐπικατεῤῥίπτουν, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. ἐνταῦθα δὴ καὶ Αἰνείας Στυμφάλιος λοχαγὸς ἰδὼν τινα θέοντα ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν στολήν ἔχοντα καλήν
- 14 ἐπιλαμβάνεται ὡς κωλύσων· ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφοτέροι ὥχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι καὶ ἀπέθανον. ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.
- 15 Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταδμοὺς ἑπτὰ παρασάγγας πεντήκοντα. οὗτοι ἦσαν ὦν διῆλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἦσαν. εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ

En gruwelijk schouwspel.

Bewapening van de Chalybiërs.

II οὐ codd. : οὔτος Voigtländer II οὐδὲ¹ codd. : οὐδὲ Rehdantz

11. ὄρᾳ: hiervan hangt een accusativus (τὸ στράτευμα πᾶν) cum participio (θεώμενον) af. — θεώμενον: hiervan hangt af τὸν Καλλίμαχον ἃ ἐποίει = ἃ ὁ Καλλίμαχος ἐποίει. 12. τῆς ἴτους: ἴθυς, ἡ - rand van het schild. ἀντεποιοῦντο: ἀντιποιέομαι - wedijveren. — διηγωνίζοντο: διαγωνίζομαι = ἀντιποιέομαι - wedijveren. — ἐρίζοντες: ἐρίζω - twisten, wedijveren. ἠνέχθη: = ἐῤῥήφη. 14. ἐπισπᾶται: 'sleept met zich mee'. 15. τοῦ ἤτρου: τὸ ἤτρον - onderbuik. — σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα: 'strak vervlochten koorden'. — σπάρτα: τὸ σπάρτον - touw, kabel, koord. πυκνὰ: πυκνός - dicht opeen.

- 16 ἔστραμμένα. εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην Λακωνικήν, ᾧ ἔσφαττον ὧν κρατεῖν δύναιντο, καὶ ἀποτεμόντες ἂν τὰς κεφαλὰς ἔχοντες ἐπορεύοντο, καὶ ἤδον καὶ ἐχόρευον ὅποτε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πήχεων μίαν λόγχην ἔχον. οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολισίμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἶποντο ἀεὶ μαχούμενοι. ᾤκουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν ἅ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.
- 18 Ἐκ τούτων οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ Ἄρπασον ποταμόν, *Bij de Scythenen.* εὖρος τεττάρων πλέθρων. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθηνῶν σταδμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι διὰ πεδίου
- 19 εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἐντεῦθεν διήλθον σταδμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνιάς. ἐκ ταύτης τῆς χώρας ὁ ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἠγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας
- 20 χώρας ἄγοι αὐτούς. ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος λέγει ὅτι ἄξι αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγείλατο. καὶ ἠγούμενος ἐπειδὴ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πολεμίαν, παρεκελεύετο αἰθεῖν καὶ φθεῖρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς

16 πεντεκαίδεκα codd. : πέντε Pätzolt || 19 τῆς χώρας ὁ ἄρχων codd. : ὁ τῆς χώρας ἄρχων Schneider

ἔστραμμένα: part. perf. pass. v. στρέφω - draaien, vlechten. 16. **ξυήλην:** ξυήλη, ἡ - kort Spartaans sabel, kromwaard. — **μίαν λόγχην ἔχον:** 'met één lanspunt', terwijl de Griekse speren meestal aan weerskanten een punt hadden. 17. **πολισίμασιν:** τὸ πόλισμα - versterkte stad. — **ἐν τοῖς ὄχυροῖς:** 'op versterkte plaatsen', 'in burchten'. — **ἀνακεκομισμένοι ἦσαν:** cf. IV, 7, 1. — **διετράφησαν:** 'hielden zich in leven'; v. τρέφω - voeden. 20. **ἐπηγγείλατο:** 'verklaarde zich bereid om'.

τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας.

- 21 Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ *Aankomst op de berg Theches.*
τῷ ὄρει ἦν Θήκης, ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους
- 22 [καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν], κραυγὴ πολλὴ ἐγένετο. ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾤκηθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐξώγησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι, καὶ γέροια ἔλαβον δασειῶν βοῶν ὠμοβόεια ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.
- 23 Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον καὶ οἱ *Θάλαττα, θάλαττα!*
ἀεὶ ἐπιόντες ἔθειον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας καὶ πολλῶ
- 24 μείζων ἐγίγνετο ἢ βοὴ ὅσῃ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μείζον τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἀναβάς ἐφ' ἵππον καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἵππεας ἀναλαβὼν παρεβόηθει· καὶ τάχα δὴ ἀκούουσι βοῶντων τῶν στρατιωτῶν θάλαττα θάλαττα καὶ παρεγγυώντων. ἔνθα δὴ ἔθειον πάντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι. ἐπεὶ δὲ *De soldaten richten een monument op.*
ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγούς καὶ λοχαγούς δακρύνοντες. καὶ ἔξαπίνης ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος οἱ στρατιῶται φέρουσι
- 26 λίθους καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. ἐνταῦθα ἀνέτιθεσαν δερμάτων πλήθος ὠμοβοείων καὶ βακτηρίας καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέροια, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέροια
- 27 καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα οἱ *De gids wordt beloond.*
Ἑλληνας ἀποπέμπουσι δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρκειοὺς δέκα· ἥτις δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ

21 καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν rec. : om. P1640

21. καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν: een glosse die afbreuk doet aan de spanning in het verhaal. 22. ἐνέδραν: ἐνέδρα, ἡ - hinderlaag. 24. παρεγγυώντων: παρεγγυάω - doorgeven (meestal een bevel of een wachtwoord). 26. ἀνέτιθεσαν: 'legden neer als wijffer'.

τῶν στρατιωτῶν. κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς οὗ σκηνήσουσι
καὶ τὴν ὁδὸν ἣν πορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἑσπέρα
ἔγένετο, ὄχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

27 τῆς νυκτὸς codd. : secl. Cobet

27. ὄχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών: de gids moest, met kostbaarheden beladen, om in Gymnias terug te komen, vijf dagen door vijandig gebied trekken. Zou hij het er levend van hebben afgebracht?

8.

1 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων
 σταθμούς τρεῖς παρασάγγας δέκα. τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρα
 ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν ὃς ὠρίζε τὴν τῶν Μακρώνων
 2 καὶ τὴν τῶν Σκυθῶν. εἶχον δ' ὑπὲρ δεξιῶν χωρίον οἶον
 χαλεπώτατον καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν
 ἐνέβαλλεν ὁ ὀρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβῆναι. ἦν δὲ οὗτος δασύς
 δένδροισι παχέσι μὲν οὗ, πυκνοῖς δέ. ταῦτ' ἐπεὶ προσήλθον
 οἱ Ἕλληνες ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ὡς τάχι-
 3 στα ἐξελθεῖν. οἱ δὲ Μάκρωνες ἔχοντες γέρορα καὶ λόγχα
 καὶ τριχίνους χιτῶνας κατ' ἀντιπέραν τῆς διαβάσεως
 παρατεταγμένοι ἦσαν καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο καὶ
 λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπτον· ἐξικνοῦντο γὰρ οὐ οὐδ'
 ἔβλαπτον οὐδέν.

*In het land der
 Macronen.*

4 Ἐνθα δὴ προσέρχεται Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ
 Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων ὅτι γιγνώσκω τὴν
 φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. «Καὶ οἶμαι,» ἔφη, «ἐμὴν ταύτην
 πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μὴ τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχ-
 5 θῆναι.» «Ἄλλ' οὐδὲν κωλύει,» ἔφη, «ἀλλὰ διαλέγου καὶ
 μάθε πρῶτον τίνες εἰσίν.» οἱ δ' εἶπον ἐρωτήσαντος ὅτι
 Μάκρωνες. «Ἐρώτα τοίνυν,» ἔφη, «αὐτοὺς τί ἀντιτετάχα-
 6 ται καὶ χηρῆζουσιν ἡμῖν πολέμοιο εἶναι.» οἱ δ' ἀπεκρίναντο·
 «Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἔρχεσθε.» λέγειν
 ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ ὅτι «Οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ
 βασιλεῖ πολεμήσαντες ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ

*Onderhandelingen
 met de Macronen.*

6 καὶ ὑμεῖς recc. : ὑμεῖς P1640

2. **χωρίον**: met wordt hier niet zoals meestal in de Anabasis een versterkte plaats of vesting bedoeld, maar 'terrein' zonder meer. — **ἐνέβαλλεν ὁ ὀρίζων**: 'uitmondde de grensrivier'. — **οὗτος**: = οὗτος ὁ ποταμός; vermoedelijk wordt niet bedoeld dat al die bomen in het stromende water stonden, maar in de droge bedding of in het dal van de rivier. 3. **τριχίνους χιτῶνας**: 'van haar gemaakte hemden'.

7 ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι.» ἡρώτων ἐκεῖνοι εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικήν λόγῃην τοῖς Ἑλλησιν, οἱ δὲ Ἑλληνες ἐκεῖνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύρανο ἀμφότεροι.

8 Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθύς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον τὴν τε ὁδὸν ὠδοποιοῦν ὡς διαβιβάσοντες ἐν μέσοις ἀναμειγμένοι τοῖς Ἑλλησι, καὶ ἀγορὰν οἶαν ἐδύνατο παρεῖχον, καὶ παρήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις ἕως ἐπὶ τὰ
9 Κόλχων ὄρια κατέστησαν τοὺς Ἑλληνας. ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἑλληνες ἀντιπαρετάξαντο φάλαγγα, ὡς οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς βουλεύεσθαι συλληγεῖσιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται.

10 Ἐλεξεν οὖν Ξενοφῶν ὅτι δοκοίη παύσαντας τὴν φάλαγγα λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· «Ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον τῇ δὲ εὐοδον εὐρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθύς τοῦτο ἀδυμίαν ποιήσει ὅταν
11 τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύτην διεσπασμένην ὀρῶσιν. ἔπειτα ἦν μὲν ἐπὶ πολλῶν τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ τι ἂν βούλωνται· εἰ δὲ ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι ὦμεν, οὐδὲν ἂν εἴη θραυμαστὸν εἰ διακοπέῃ ἡμῶν ἢ φάλαγξ ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων πολλῶν

De Macronen zijn tot hulp bereid.

De Colchiërs verooraken nieuwe problemen.

Xenophon stelt een wijziging in de opstelling voor.

7 ἀμφότεροι recc. : om. P1640 || 9 προσβατὸν δέ recc. : om. P1640 II καὶ ἀνθρώπων recc. : om. P1640

8. τὰ... ὄρια: 'het grensgebied'. 9. ἄξοντες: sc. τὸ στρατεύμα. 10. τῇ μὲν... τῇ δέ: sc. ὁδῶ. 11. ἐπὶ πολλῶν: 'vele rijen dik'. — περιττεύουσιν: περιττεύω - overvleugelen (door een breder front). — τοῖς περιττοῖς χρήσονται: 'wat links en rechts uitsteekt zullen zij gebruiken'. — ὅ τι ἂν βούλωνται: = ὡς ἂν βούλωνται.

- ἔμπεσόντων· εἰ δὲ πη τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν
 12 ἔσται. ἀλλά μοι δοκεῖ ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους
 τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοῖς λόχοις ὅσον
 ἕξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κερά-
 των· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος
 ἕξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κρᾶτιστοι
 ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν, ἧ̄ τε ἂν εὐδοῦν ἧ̄, ταῦτη ἕκαστος
 13 ἄξει ὁ λόχος. καὶ εἷς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥάδιον ἔσται τοῖς
 πολεμίοις εἰσελθεῖν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι
 τε οὐ ῥάδιον ἔσται λόχον ὀρθιον προσιόντα. ἂν τέ τις πιέξῃ-
 ται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. ἦν τε εἷς πη δυνήθῃ
 τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη
 14 τῶν πολεμίων.» ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὀρθίους τοὺς
 λόχους. Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ
 ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· «Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν οὕς ὀρᾶτε
 μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἦδη εἶναι ἔνθα πάλαι σπεύ-
 δομεν· τούτους, ἦν πως δυνώμεθα, καὶ ὤμοις δεῖ καταφα-
 γεῖν.»
- 15 Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο καὶ τοὺς λόχους
 ὀρθίους ἐποίησαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ
 τοὺς ὀρθοῦντας, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς
 ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστάς καὶ τοὺς τοξότας τριχῆ ἐποίη-
 σαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐώνυμου ἕξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς
 16 δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. ἐκ τούτου
 παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ
 παιανίσαντες ἐπορεύοντο. καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν
 καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος
 17 ἕξω γενόμενοι ἐπορεύοντο· οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτούς,
 ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον

*De Colchiërs
 worden uit hun
 positie verdreven.*

12 οἱ ἔσχατοι λόχοι codd. : secl. Cobet || λόχος codd. : λοχαγός Krüger

12. ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους: 'de compagnieën in kolonne opgesteld hebbend'.

δισπάσθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ
 18 κενὸν ἐποίησαν. οἱ δὲ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν
 ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν ἀνακρα-
 γόντες ἔθεον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι·
 19 ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἤρξαντο
 δεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλη ἐτράπετο.

Οἱ δὲ Ἑλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς
 20 κώμαις καὶ τάπιτῆδαια πολλὰ ἐχούσαις. καὶ τὰ μὲν ἄλλα
 οὐδὲν ὅ τι καὶ ἐδαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόδι,
 καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες
 ἄφρονές τε ἐγίννοντο καὶ ἤμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς
 καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἴστασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον
 ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσιν ἐώκεσαν, οἱ δὲ πολὺ μαινο-
 21 μένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποδνήσκουσιν. ἔκειντο δὲ οὕτω πολλοὶ
 ὡσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ'
 ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πῶς ὥραν
 ἀνεφρόνου· τρίτη δὲ καὶ τετάρτη ἀνίσταντο ὡσπερ ἐκ
 φαρμακοποσίας.

22 Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς παρασάγγας
 ἐπτά, καὶ ἤλθον ἐπὶ θάλατταν εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν

Vergiftigde honing.

*Aankomst in Trape-
 zus.*

20. *σμήνη*: *σμήνος*, τό - bijenkorf. — *κηρίων*: *κηρίον*, τό - honingraat.
ἄφρονές τε ἐγίννοντο: 'verloren hun verstand'. — *ἤμουν*: ἐμέω - braken.
ἐδηδοκότες: part. perf. v. ἐσθίω - eten. — *μεθύουσιν*: μεθύω - dronken
 zijn; *μεθύσκομαι* - dronken worden. — *πολύ*: niet bij *μαινομένοις* maar bij
 ἐδηδοκότες. 21. *τροπῆς*: *τροπή*, ἡ - wending, vlucht*. — *ἀνεφρόνου*:
 'kwamen weer bij zinnen'. — *φαρμακοποσίας*: *φαρμακοποσία*, ἡ - het
 innemen van een bedwelmend middel; de nectar van de Azalea Pontica
 bevat het giftige grayanotoxine of andromedotoxine, dat de beschreven
 verschijnselen oproept maar slechts bij grote hoeveelheden en dan nog
 zelden met dodelijke afloop. 22. *Τραπεζοῦντα*: de stad Trapezus zou in
 756 vC gesticht zijn door Sinope, eveneens een Pontische stad en kolonie
 van Milete, dat op zijn beurt een kolonie van Athene was; de Griekse
 bevolking van deze stad, die in 1461 door de Ottomanen werd veroverd, is
 tegen het eind van de eerste wereldoorlog, dus na meer dan 2.670 jaar
 uitgemoord casu quo verdreven.

- Ἑλληνίδα οἰκουμένην ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας
- 23 ἀμφὶ τὰς τριάκοντα ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κόμαις· κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐλήθοντο τὴν Κολχίδα. ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς
- 24 Ἑλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον βόες.
- 25 Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν ἣν ἠΐξαντο παρεσκευάζοντο· *Dankoffers en sportwedstrijden.* ἦλθον δ' αὐτοῖς ἰκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ σωτήρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἃ ἠΐξαντο. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει ἔνθαπερ ἐσκήνουν. εἶλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακανῶν ξυήλη πατάξας,
- 26 δρόμου τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι. ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκῶς εἶη. ὁ δὲ δείξας οὐπερ ἐστηκότες ἐτύγχανον οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν ὅπου ἂν τις βούληται. πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ
- 27 οὕτως; ὁ δ' εἶπε· «Μᾶλλον τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών.» ἡγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρηῆτες πλείους ἢ ἐξήκοντα ἔθειον,

25 τῷ σωτήρι codd. : σωτήρια Cobet II 27 ἔθειον codd. : secl. Krüger

24. συνδιεπράττοντο: sc. οἱ Τραπεζούντιοι σὺν τοῖς Ἑλλησιν. **25. ἡγεμόσυνα:** τά - offers voor de goede leiding. — ἀγῶνα γυμνικόν: 'atletiek-wedstrijd'. — παῖδα: = ἄλλον παῖδα. — ἐπιμεληθῆναι: 'organiseren'. **26. δείξας οὐπερ ἐστηκότες ἐτύγχανον:** Dracontion vond kennelijk dat hij genoeg gelopen had. — σκληρῷ καὶ δασεῖ: 'hard en dicht begroeid'. ἀνιάσεται: ἀνιάομαι - zich bezeren. **27. τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι:** zonder een goede behandeling, wrsch. verkregen als gunst voor seksuele diensten, zouden gevangen jongens daartoe niet in staat zijn geweest. **δόλιχον:** wedloop over een grotere afstand, misschien ± 500 m., zeker

πάλην δὲ καὶ πυγμὴν καὶ παγκράτιον ἕτεροι, καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν καὶ ἅτε θρωμένων τῶν
 28 ἑταίρων πολλὴ φιλονικία ἐγίγνετο. ἔθρον δὲ καὶ ἵπποι καὶ ἔδει αὐτοὺς κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ ἀποστρέψαντας πάλιν πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι· ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλωσ καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο.

27 ἕτεροι P1640 : Ἀρκάδες Matthias

geen marathón.

πάλην δὲ καὶ πυγμὴν: 'worstelen en boksen'. — **καλὴ θέα:** 'fraai schouwspel'; 'mooie godin' vertalen veel gymnasiasten. — **θρωμένων τῶν ἑταίρων:** met verwijzing naar IV, 3, 19 verkiest ik ἑταιρῶν voor ἑταίρων te lezen. — **φιλονικία:** ἡ - wedijver, rivaliteit. **28. κατὰ τοῦ πρανοῦς:** 'de helling af'. — **ἐκυλινδοῦντο:** κυλίνδομαι - buitelen, tuimelen.
